

УДК 316.776(045)

Я.В. ЧАЙКА, студентка Інституту повітряного і космічного права та масових комунікацій Національного авіаційного університету

ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Анотація. Щодо питання визначення суспільства як суб'єкта інформаційних відносин.

Аннотация. К вопросу определения общества как субъекта информационных отношений.

Summary. In regard to the issue of definition society as a subject of informational relationships.

Ключові слова. Суб'єкти інформаційних відносин, інформаційне законодавство, інформаційне суспільство.

Інформація завжди відігравала визначальну роль в історії людства, була основою для прийняття рішень на всіх рівнях і етапах соціального розвитку. Сьогодні інформація перетворюється на потужний реальний ресурс, що набирає цінність поряд з фінансовими, трудовими й іншими ресурсами. Вона стала товаром, що купується і продається, перетворилася на зброю в інформаційних війнах. Цій фазі розвитку відповідає нове суспільно-економічне середовище – інформаційне суспільство в якому особливого значення набувають правова визначеність і захищеність інформаційних відносин, які виникають при збиранні, зберіганні, використанні та поширенні інформації. При цьому постає питання подальшого дослідження кола суб'єктів інформаційних відносин з їх правами і обов'язками.

Мета роботи – дослідити правові засади можливості визначення суспільства як спеціального суб'єкта інформаційних відносин.

Проблема упорядкування інформаційних відносин, забезпечення інформаційних прав і свобод є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Важливий внесок у становлення та розвиток інформаційного права в Україні зробили українські вчені І.В. Аристова, О.А. Баранов, В.М. Брижко, Р.А. Калюжний, А.М. Новицький, В.С. Цимбалюк, М.Я. Швець та інші.

Особливу цінність мають дослідження російського вченого В.О. Копилова, в яких доведена необхідність юридичних ознак та властивостей інформації, що виявляються в суспільних процесах, які забезпечують реалізацію основоположних прав і обов'язків відповідних суб'єктів. Для інформації, яка створюється, використовується чи поширюється, притаманний ряд властивостей, що спричиняють певні юридичні наслідки під час обміну нею. Вони закріплюються в нормах законодавства і реалізуються в інформаційних правовідносинах та особливостях поведінки суб'єктів [5, с. 122].

Такі положення інформаційного права базуються на нормах, визначених у Конституції України, тобто основоположному законодавчому акті у сфері регулювання інформаційних відносин у нашій країні. Відповідно до статті 34 Конституції України кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [1, ст. 34]. Отримання інформації означає право кожного звертатися до органів державної влади, громадських об'єднань, органів і організацій, приватних фірм, інших структур з питань, що стосуються основних прав і свобод, проголошених Конституцією України, а також отримання у них інформації за запитом. Право поширювати інформацію означає свободу кожного на творчість, інтелектуальну діяльність, що супроводжується створенням нової або похідної інформації,

а також на свободу широкого розповсюдження проведеної інформації всіма законними способами [6, с. 64]. Тобто держава через норми Конституції гарантує упорядкування суспільних відносин в інформаційній сфері.

Згідно із Законом України “Про інформацію” *“суб’єктами інформаційних відносин є громадяни України, юридичні особи та держава. Суб’єктами інформаційних відносин відповідно до цього Закону можуть бути також інші держави, їх громадяни та юридичні особи, міжнародні організації та особи без громадянства”* [2, ст. 7].

Незважаючи на те, що суспільство не вказано в даному законі як суб’єкт інформаційних відносин, виходячи з визначення поняття суспільства як соціальної самодостатньої системи, заснованої на співпраці людей і зі своєю власною динамічною системою взаємозв’язків його членів і поняття інформаційних відносин як суспільних відносин, які виникають при збиранні, зберіганні, використанні, поширенні та захисті (охороні) інформації, можна стверджувати, що суспільство також виступає суб’єктом інформаційних відносин. Це зумовлено тим, що частина інформації є надбанням всього суспільства яке має необмежене право використовувати та поширювати її.

Розглядаючи зазначені в Законі “Про інформацію” суб’єкти інформаційних відносин як складові цілого суспільства, особливу увагу слід приділити захисту їх інтересів щодо їх права на інформацію як інтелектуальну власність

Загальні засади захисту права інтелектуальної власності від порушень встановлені частиною третьою ст. 418 ЦК України, яка визначає, що таке право є непорушним [4, ст. 418]. Воно належить його володільцю як природне право, внаслідок чого ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений в його здійсненні, крім випадків передбачених законом, зокрема і в суспільних інтересах чи потребах. Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст.16 цього Кодексу [4, ст.16].

Яскравим доказом визнання суспільства суб’єктом інформаційних відносин є Закон України “Про захист суспільної моралі”, що був прийнятий з метою правового захисту суспільства від розповсюдження продукції, що негативно впливає на суспільну мораль [3]. Законодавець, визначивши суспільство як об’єкт, що потребує захисту від негативної інформації, тим самим опосередковано визнав його і суб’єктом інформаційних відносин.

Слід зазначити, що захист суспільної моралі здійснюється в багатьох країнах світу. Наприклад, з 2000 року в США і Канаді заборонено продавати телевізори, що не мають спеціального кодуючого пристрою, що дозволяє батькам програмувати телевізор на прийом передач з урахуванням віку їх дітей [7]. Відповідно до статті 32 Закону Чеської Республіки “Про телерадіомовлення” № 231/2001, Рада Чеської Республіки з телерадіомовлення здійснює захист неповнолітніх відносно теле- і радіопрограм. Рада забезпечує, щоб по радіо і телебаченню не передавалися програми, які здатні завдати шкоди фізичному, розумовому або етичному розвитку неповнолітніх, за винятком випадків, коли вибір часу передачі може гарантувати, що при звичайних обставинах неповнолітні не почують і не побачать подібні програми. 26 квітня 2004 року Рада оштрафувала радіостанцію “Frekvence 1” на 20000 чеських крон (660 євро) за передачу “Sexy live”.

Наведені приклади свідчать про те, що захист суспільства, особливо його складової – молоді, від інформації, що негативно впливає на суспільну мораль, відбувається в багатьох країнах світу, що також свідчить про опосередковане визнання суспільства суб’єктом інформаційних відносин і на міжнародному рівні. Тобто суспільство визнається як суб’єкт правовідносин через встановлення обмежень інформації для неповнолітніх (дітей), а також для дорослих – через суспільну мораль.

Висновки.

1. В сучасних умовах особливого значення набуває правова визначеність і правова захищеність інформаційних відносин – суспільних відносин, які виникають при збиранні, зберіганні, використанні, поширенні та захисту (охороні) інформації.

2. Основоположним законодавчим актом у сфері інформаційних відносин у нашій країні є Конституція України. Її положення знаходять розвиток у спеціальному галузевому законодавстві, яке набуло умовної назви – інформаційне законодавство. Незважаючи на те, що суспільство законодавчо не визначено як суб’єкт інформаційних відносин, аналіз Конституції України, законів України “Про інформацію” і “Про захист суспільної моралі” дає змогу опосередковано вважати суспільство суб’єктом інформаційних відносин.

3. Положення про те, що суспільство є спеціальним суб’єктом інформаційних відносин потребує законодавчої визначеності. Здійснення цього можливе шляхом внесення відповідної правової формули до базового, цілісного правового акта (кодексу) упорядкування відносин в інформаційній сфері України та виконання організаційно-правових заходів, що визначені Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” від 09.01.2007 р. № 537-V, пунктом 2 “Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства” Розділу III “Національна політика розвитку інформаційного суспільства в Україні” якого встановлено: *“З метою підвищення ефективності розвитку інформаційного суспільства необхідно створити цілісну систему законодавства, гармонізовану з нормами міжнародного права з питань розвитку інформаційного суспільства, зокрема здійснити кодифікацію інформаційного законодавства”* [8].

Використана література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року (за станом на 8 вересня 2009 року). – Режим доступу : [//www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=888-09](http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=888-09)
2. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року (за станом на 8 вересня 2009 року). – Режим доступу : [//www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12](http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12)
3. Про захист суспільної моралі : Закон України від 20 листопада 2003 року (за станом на 8 вересня 2009 року). – Режим доступу : [//www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1296-15](http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1296-15)
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (за станом на 8 вересня 2009 року). – Режим доступу : [//www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15](http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15)
5. Копылов В.А. Информационное право : учебник / В.А. Копылов. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юристъ, 2002. – 512 с.
6. В.С. Цимбалюк. Основи інформаційного права України : навч. посіб. / В.С. Цимбалюк, В.Д. Гавловський, В.В. Грищенко та ін. ; за ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного та П.В. Мельника. – К. : Знання, 2004. – 274 с.
7. Daniel Statman. Moral luck. Published by State University of New York Press, Albany, 2006.
8. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України : від 9 січня 2007 року № 537-V. – Режим доступу : [//www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16](http://www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16)

Експертний висновок на статтю надано В.С. Цимбалюком, к.ю.н., с.н.с.

~~~~~ * * * ~~~~~